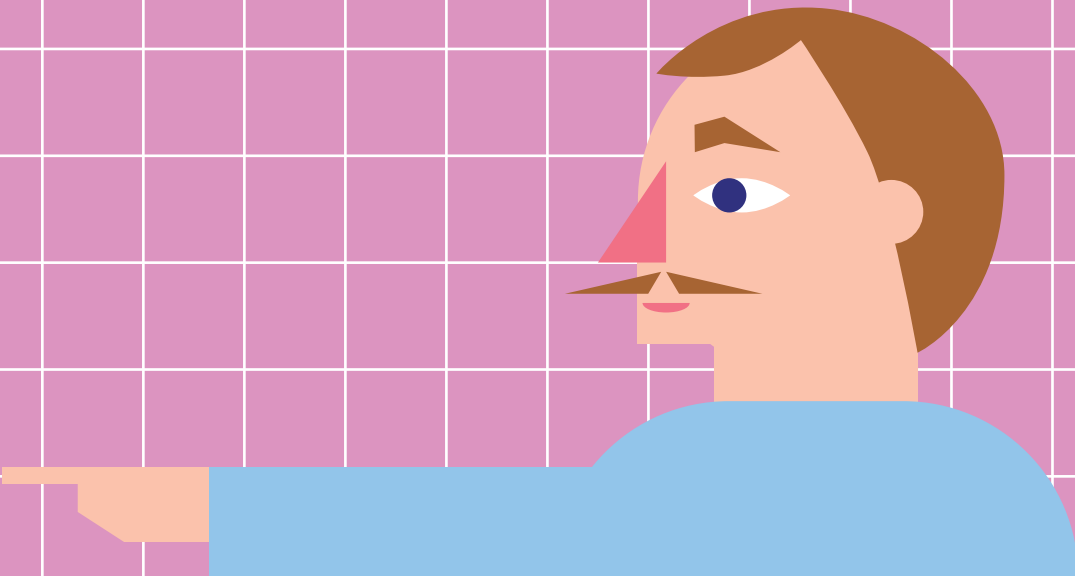

Zuzanna Rejmer

DZIENNICZEK-SŁOWNICZEK

Narzędzie wspierające naukę
języka polskiego przez dzieci
z doświadczeniem migracyjnym

Przewodnik dla nauczycieli

PfM
POLSKIE FORUM
MIGRACYJNE

Zuzanna Rejmer

DZIENNICZEK-SŁOWNICZEK

Narzędzie wspierające naukę
języka polskiego przez dzieci
z doświadczeniem migracyjnym

Przewodnik dla nauczycieli

Granice mojego języka są granicami mojego świata.

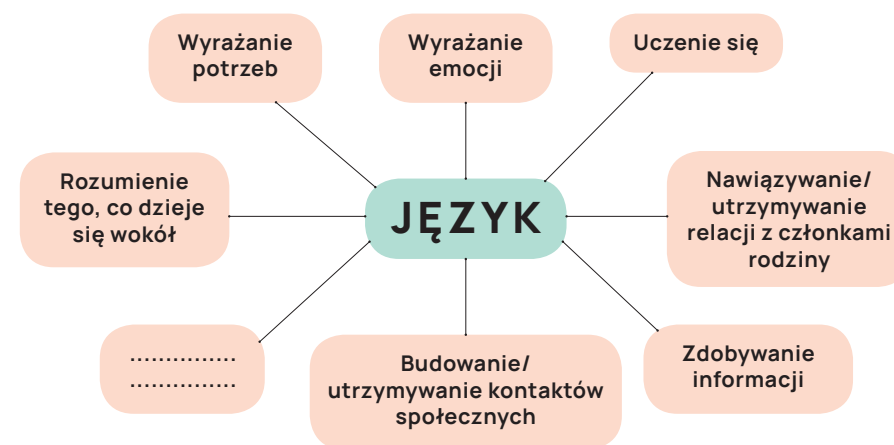
Ludwig Wittgenstein
austriacki filozof i nauczyciel

O roli języka

Rozpoczęcie nauki w szkole to ważne wydarzenie w życiu dziecka. Gdy nie zna ono dobrze języka nauczania, szkoła staje się wyjątkowo dużym wyzwaniem.

Szkoły w Polsce często proponują uczennicom i uczniom nieznającym polskiego dodatkowe lekcje, na których uzupełniają wiedzę językową, jednak nie zawsze takie wsparcie okazuje się wystarczające do szybkiego i skutecznego opanowania języka. Dlaczego?

Dzieci z doświadczeniem migracyjnym często nie mają warunków do spokojnej nauki, a równoległe z uczeniem się polskiego muszą opanować materiał z pozostałych przedmiotów szkolnych. Z reguły od razu trafiają do klasy, w której lekcje odbywają się w języku im nieznanym lub tylko częściowo znanym. Nawet jeśli rozumieją polski, a wcześniej uczyły się w innym języku, nie rozumieją wielu szkolnych terminów i określeń. Stopień znajomości polszczyzny wyznacza granice ich świata, gdyż język pomaga realizować wiele potrzeb, co pokazuje poniższa grafika.

Znajomość języka jest niezbędna, by zdobywać wiedzę w szkole, ale daje nam też poczucie bezpieczeństwa – zrozumienie tego, co dzieje się wokół. Pozwala wyrażać swoje pragnienia i myśli oraz umożliwia bycie podmiotem, a nie przedmiotem dyskursu.

Poziom znajomości języka polskiego będzie zatem decydował o tym, w jakim stopniu dziecko skorzysta z treści przekazywanych przez nauczycielkę czy nauczyciela w trakcie lekcji. Wpłynie też na to, jak dane dziecko będzie komunikować swoje potrzeby, co będzie rozumiało z wypowiedzi innych, czy będzie miało możliwość wchodzenia w dialog, nawiązywania znajomości i przyjaźni.

Im słabsza znajomość języka, tym większą niepewność, frustrację i stres może odczuwać dziecko. Nawet jeśli podejmuje próby wypowiedzi, ale brakuje mu słów, często rezygnuje z dalszych starań. Traci wiarę we własne siły i motywację do nauki języka. Dodatkowo odczuwany stres i frustracja utrudniają naukę w ogóle – zamiast skupić się na treściach omawianych na lekcji, uczennica czy uczeń myśli, jak przetrwać kolejny dzień w szkole.

Nauczycielki i nauczyciele, którym zależy na wzmocnieniu motywacji uczniów i uczennic do nauki (przede wszystkim języka polskiego, ale nie tylko), mogą zaproponować dzieciom i ich rodzicom/opiekunom skuteczną pomoc poprzez udostępnienie „Dzienniczka-słowniczka”. Najlepiej zaś, gdy dodatkowo wesprą ich w pracy z tym narzędziem.

Czym jest „Dzienniczek-słowniczek”?

Jest to narzędzie pomocne w rozwijaniu znajomości języka polskiego. To swego rodzaju pamiętnik prowadzony przez dziecko. Z pomocą dorosłych (rodzica/opiekuna i/lub nauczyciela/nauczycielki) każdego dnia dziecko rysuje i zapisuje w dzienniczku ważne wydarzenia ze swojego życia – ze szkoły, domu itp. Może też umieścić w nim to, co ma się wydarzyć w najbliższej przyszłości.

To stworzony w oparciu o technikę terapii logopedyczno-psychologicznej tzw. „dziennik wydarzeń”. Technikę tę jako narzędzie usprawniające naukę języka wprowadziła w latach 60. XX w. logopedka Wacława Zuziowa. Obecnie dziennik wydarzeń jest jednym z narzędzi wykorzystywanych do stymulacji rozwoju językowego w ramach terapii metodą krakowską, której twórcą jest psycholożka i logopedka prof. dr hab. Jagoda Cieszyńska.

Wieloletnie doświadczenia terapeutów pracujących tą metodą wskazują, że prowadzenie dzienniczka przyspiesza naukę języka, pomaga w budowaniu poczucia bezpieczeństwa dziecka w różnych sytuacjach społecznych oraz wspiera jego rozwój emocjonalny.

W „Dzienniczku-słowniczku” dzieci i ich opiekunowie znajdują karty do zapisu zdarzeń z życia dziecka. Zawarte są w nim również przykładowe dialogi, które mogą toczyć się w szkole. Zawierają one szereg użytecznych słów i zwrotów potrzebnych w prawdziwych szkolnych sytuacjach. Pomagają one zrozumieć szkolną rzeczywistość.

Dialogi zawarte w dzienniczku mają także stanowić inspirację do tworzenia przez jego użytkowników i użytkowniczki własnych wypowiedzi i dialogów.

Dla kogo jest przeznaczony „Dzienniczek-słowniczek”?

To narzędzie skierowane do dzieci, które potrzebują wsparcia w nauce języka polskiego. Przynajmniej część z doświadczeniem migracyjnym (mieszkających wcześniej w innym kraju niż Polska), które są lub staną się uczennicami i uczniami polskich szkół. Dzienniczek mogą prowadzić dzieci w różnym wieku i z różną znajomością języka polskiego. Wpisy będą bardziej lub mniej rozbudowane – w zależności od poziomu językowego dziecka.

W szczególności do korzystania z dzienniczka zachęcamy:

- **dzieci polskie powracające z zagranicy** – zwłaszcza te, które w domu mówią po polsku, ale w kontaktach z rówieśnikami, w komunikacji w przedszkolu czy szkole, używały innego języka,
- **dzieci cudzoziemców** – zwłaszcza te, które na co dzień w kontaktach z rodzicami/opiekunami używają innego języka niż polski,
- **dzieci z rodzin dwukulturowych**, w których używa się więcej niż jednego języka – w szczególności te, które słabo opanowały język polski.

Korzyści z prowadzenia „Dzienniczka-słowniczka”

Prowadzenie „Dzienniczka” przynosi dziecku szereg korzyści:

- **pozwala ćwiczyć język w dialogu** – zapisane rozmowy i gotowe wzory dialogów umożliwiają uczenie się sformułowań często używanych w szkolnym środowisku,
- **poszerza zakres słownictwa** przydatnego w szkole,
- **mobilizuje do powtarzania znanych już słów i zwrotów** – utwalenie na papierze przeżytych wydarzeń pozwala do nich wracać i opowiadać o nich innym,
- **wspiera naukę zadawania pytań i udzielania odpowiedzi** w różnych sytuacjach szkolnych,
- **ułatwia komunikowanie swoich potrzeb i myśli** dzięki zwrotom i słowom, które dziecko zapisuje i ćwiczy,
- **wspiera rozwój emocjonalny dziecka** – pomaga nazywać i rozumieć różne stany emocjonalne,
- **buduje pozytywny obraz samego siebie** – jako osoby aktywnej, potrafiącej odnaleźć się w sytuacjach społecznych wymagających użycia języka polskiego (mimo nie zawsze jeszcze dobrej jego znajomości),
- **uczy linearnego postrzegania czasu**, dzięki czemu dziecku łatwiej będzie zrozumieć gramatykę i relacje czasowe między wydarzeniami z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości,
- **przygotowuje do sytuacji, które mogą wydarzyć się w szkole czy w innych kontekstach społecznych**, co daje dziecku poczucie bezpieczeństwa.

Nauczycielce czy nauczycielowi wspierającym dziecko w pracy z „Dzienniczkiem”:

- pozwala zbudować/wzmocnić relację z dzieckiem – poznać je bliżej, a przez to wypracować sposoby motywowania go do nauki,
- pomaga nawiązać/wzmocnić współpracę nauczycielki/nauczyciela i rodziców/opiekunów dziecka, co z kolei umożliwia szybki przepływ informacji.

Zarówno dobra relacja rodzic/opiekun – dziecko, jak i bieżący przepływ informacji między dorosłymi, są ważne. Umożliwiają bowiem wspólne szukanie jak najlepszych sposobów wspierania dziecka w radzeniu sobie z wyzwaniami i problemami, jakich doświadcza.

Co znajduje się w „Dzienniczku-słowniczku”?

Dzienniczek składa się z trzech części:

1 Właściwego „Dzienniczka-słowniczka” dziecka – jest to kilkudziesięciostronicowy zeszyt zawierający szablony do tworzenia przez dziecko własnych wpisów. Pierwsza strona umożliwia umieszczenie informacji o tym, kto jest właścicielem i autorem „Dzienniczka”. Na kolejnych jest miejsce na umieszczenie daty, opisu/dialogu związanego z danym dniem, a także informacji o samopoczuciu dziecka. Obok, po prawej stronie, znajduje się miejsce na opisanie, narysowanie lub wklejenie pamiątki dnia oraz przestrzeń do wyrażenia emocji, która towarzyszyła dziecku w danej, przedstawionej w „Dzienniczku”, sytuacji (patrz grafika nr 1).

2 Propozycji dialogów, czyli tzw. „Inspiracji” – w drugiej części znajdują się gotowe dialogi związane z różnymi sytuacjami szkolnymi. Można je wkleić do dzienniczka, ale mogą one też stać się inspiracją do stworzenia własnych rozmów (patrz grafika nr 2).

3 Słowniczka uczuć i emocji – to zestaw ilustracji wraz ze wskazaniem emocji i odczuć, jakie dana grafika prezentuje (patrz grafika nr 3).

Przykłady kart dzienniczka

DZIŚ JEST: **MÓJ DZIEŃ**
 DATA 21 LIPCA 2023
 DZIEŃ TYGODNIA PIĄTEK

PAMIĄTKA DNIA

JAK SIĘ DZIŚ CZUJĘ

 WESOŁY

MANIO 8 LAT

MAMO, POJEDZIEMY DZIŚ NA PIZZĘ?
 TAK, POJEDZIEMY TRAMWAJEM.

1

NA STOŁÓWCE. LUBIĘ / NIE LUBIĘ

PROSZĘ PANI, CO DZIŚ NA OBIAD?
 NA PIERWSZE DANIE JEST ZUPA OGÓRKOWA.
 LUBIĘ ZUPĘ OGÓRKOWĄ, A CO JEST NA DRUGIE DANIE?
 NA DRUGIE DANIE SĄ PLACKI ZIEMNIACZANE.
 NIE LUBIĘ PLACKÓW ZIEMNIACZANYCH.

PRACA DOMOWA

CZY WSZYSCY ODRĘBIŁI PRACĘ DOMOWĄ?
 JA NIE MAM PRACY DOMOWEJ.
 DLACZEGO NIE MASZ PRACY DOMOWEJ?
 BO ZAPOMNIAŁEM ZROBIĆ.
 JEST MI PRZYKRO, ŻE ZAPOMNIAŁEM.

2

DZIŚ JEST: **MÓJ DZIEŃ**
 DATA 30 MAJA 2023
 DZIEŃ TYGODNIA WTÓREK

PAMIĄTKA DNIA

JAK SIĘ DZIŚ CZUJĘ

 ZDZIWIŁONY

DZIŚ IDZIEMY NA WYCIĘCZKĘ DO ZOO.
 CIESZĘ SIĘ, ŻE IDZIEMY DO ZOO! A TY?
 JA TEŻ SIĘ CIESZĘ!

1

SŁOWNIK UCZUĆ I EMOCJI

					
beznadność	ekscytacja	tęsknota	współczucie	spokój	zachwyt
					
wściekłość	zdeńrowanie	zmęczenie	znudzenie	zagubienie	ciekawość
					
ulga	gniew	wstyd	wdzięczność	żał	rozczarowanie
					
			obrzydzenie	ból	pewność siebie

3

Zasady prowadzenia „Dzienniczka-słowniczka”

1 Dziecko tworzy wpis w „Dzienniczku”

Na wypełnienie dzienniczka należy poświęcić ok. 15–20 minut dziennie.

W pierwszej części – do tworzenia własnych wpisów (właściwy „Dzienniczek-słowniczek”) – **dziecko**, przy wsparciu rodziców/opiekunów, a czasami nauczycielek/nauczycieli), **codziennie**:

- **rysuje** wybraną sytuację ze swojego życia (w której uczestniczyło)
- **zapisuje dialog**, który odbył się w okolicznościach przedstawionych na ilustracji (najlepiej również z udziałem dziecka).

Sytuacje z życia dziecka powinny być w „Dzienniczku” przedstawione w formie komiksu – wypowiedzi narysowanych osób należy wpisać w dymki.

2 Dziecko rysuje lub przykleja „pamiątkę dnia”

W miejscu przeznaczonym na „pamiątkę dnia”, należy umieścić coś, co jest związane z danym wydarzeniem i stanowi swego rodzaju pamiątkę. Może to być zdjęcie, rysunek wykonany przez dziecko, ale także bilet wstępu, rachunek sklepowy, płatki kwiatów itp.

3 Dziecko uzupełnia część „Jak się dzisiaj czuję”

Młoda osoba, która przedstawiła w „Dzienniczku” daną sytuację, powinna następnie określić, jak się w tych okolicznościach czuła. Może też poszukać emocji, która towarzyszyła jej tego dnia. Pomocniczo może skorzystać ze słownika uczuć i emocji stanowiącego część „Dzienniczka-słowniczka”. Znajdzie tam ilustracje przedstawiające różne emocje wraz z określeniami tych stanów. Kiedy dziecko już wie, jaką emocję czy odczucie chce przedstawić w „Dzienniczku”, rysuje je we wskazanym miejscu. Może to być „buźka” przedstawiająca emocję, cała postać lub przedmiot, który przybliży nastrój w danej sytuacji, np. balon, bomba, prezent itp. Następnie dziecko zapisuje (albo, jeśli nie potrafi pisać, robi to dorosły) po polsku nazwę tego uczucia czy stanu emocjonalnego.

Rola rodziców oraz innych dorosłych w tworzeniu przez dziecko wpisów w „Dzienniczku”

Rodzice i inni dorośli mogą pomóc dziecku w wyborze sytuacji, jaką danego dnia chce przedstawić w „Dzienniczku”. Gdy dziecko jeszcze nie potrafi pisać, to dorośli (znający język polski) zapisują w chmurkach wypowiedzi osób przedstawionych przez nie na obrazku.

Dorosły może też pomóc w przygotowaniu pamiątki dnia, np. wydrukowanie zdjęcia, tak by dziecko mogło wkleić je do dzienniczka.

Wsparcia można także udzielić w określaniu emocji i odczuć, jakie towarzyszyły dziecku w danej sytuacji. Warto porozmawiać chwilę z dzieckiem o tym jak się czuło w danej sytuacji/danego dnia. Rozmowa pomoże dziecku lepiej rozumieć własne emocje. Dorośli mogą też pomóc w tłumaczeniu nazw uczuć z polskiego na język, czy języki, którym/-i na co dzień dziecko się posługuje.

Rola nauczycielki/nauczyciela w tworzeniu przez dziecko „Dzienniczka-słowniczka” jest nie do przecenienia. Już samo zainteresowanie z ich strony stanowi ogromną motywację dla uczennicy/ucznia do korzystania z zawartych w nim zwrotów i słów, a także do tworzenia kolejnych wpisów. Warto pomagać dziecku prowadzić dzienniczek. Jest to szczególnie istotne, a wręcz niezbędne, gdy rodzice/opiekunowie dziecka nie mówią/słabo mówią po polsku.

Sytuacje, jakie warto przedstawiać w „Dzienniczku-słowniczku”

Dzienniczek ma przede wszystkim pomóc dziecku w rozwijaniu kompetencji językowych w typowych sytuacjach szkolnych. Zachęcamy więc, by były w nim wpisy dotyczące właśnie funkcjonowania dziecka w szkole. Z drugiej strony nie tylko ten aspekt życia jest ważny. Na przerwach i na lekcjach dziecko rozmawia z nauczycielkami/nauczycielami oraz kolegami i koleżkami o różnych rzeczach. W dzienniczku jak najbardziej mogą znaleźć się również zapisy dotyczące tego, co dzieje się poza szkołą (np. obiad w domu, wyjście na zakupy, zabawa na placu zabaw itp.). Zapis może też dotyczyć zdarzenia, na które dziecko ma się przygotować, np. udział w urodzinach kolegi z klasy, początek roku szkolnego.

Gdy dziecko nie wie, jaką sytuację wybrać

Najlepiej gdy dziecko, przy wsparciu rodzica/opiekuna, **tworzy własne wpisy.** Najbardziej odzwierciedlą one sytuacje, które dla niego osobiście były znaczące. To właśnie do najważniejszych, wzbudzających najwięcej emocji wydarzeń dziecko chętnie wraca – przypomina je sobie, opowiada innym, ćwicząc w ten sposób język polski.

Bywa jednak, że dziecku i rodzicom/nauczycielom **brakuje pomysłu** na to, jakie wydarzenie można danego dnia przedstawić. **Warto wtedy sięgnąć do drugiej części „Dzienniczka-słowniczka” – czyli „Inspiracji”.** Znajduje się tam wiele dialogów, które mogą stanowić wzór do stworzenia wpisu. Wybraną rozmowę można też wykorzystać w całości – wyciąć i wkleić w dzienniczku dziecka w miejscu przeznaczonym na opis wydarzenia z danego dnia lub które nastąpi nazajutrz.

Przeglądając dialogi z części „Inspiracje”, można zauważyć, że niekiedy zamiast narysowanych postaci, jest miejsce na stworzenie własnego rysunku przez dziecko. Można tam narysować siebie lub kolegę/koleżankę z klasy – w okolicznościach opisanych w dialogu. Zabieg ten ma pomóc dziecku lepiej utożsamić się z daną sytuacją.

Tworząc wpisy w Dzienniczku, należy pamiętać o tym, by:

- dialogi były krótkie i poprawne gramatycznie,
- wypowiedzi były zapisane **WIELKIMI LITERAMI**,
- portrety bohaterów dialogów przypominały rzeczywiste postaci – rysunki nie muszą być realistyczne, ale powinny przedstawiać charakterystyczne cechy rysowanej osoby, np. długość włosów itp.

Dlaczego to działa, czyli kilka słów o podstawach naukowych

Metoda jest bardzo prosta, a jednocześnie bardzo skuteczna. Jak wskazuje prof. Jagoda Cieszyńska-Rożek, twórczyni metody krakowskiej, w ramach której wykorzystuje się technikę dziennika wydarzeń: Ilustracja zdarzenia uruchamia sytuacyjne rozumienie wypowiedzi i pozwala dziecku nakładać znaczenie słów na rozgrywające się zdarzenie¹.

Wpisy w dzienniczku ułatwiają zatem przyswajanie języka m.in. dlatego, że **dużo łatwiej jest zrozumieć daną wypowiedź, gdy jest ona osadzona w kontekście sytuacyjnym i społecznym**. Jeśli została utrwalona na papierze w postaci rysunku i zapisu, to można do niej wracać – powtarzać i ćwiczyć usłyszane słowa oraz zwroty.

Nie bez znaczenia jest też porządkowanie zdarzeń z życia dziecka w czasie. Kolejne zapisy w dzienniczku pozwalają budować poczucie ciągłości. Dodatkowo wpisana informacja o dacie danego zdarzenia osadza je w cyklicznym (dni tygodnia) oraz w linearnym rozumieniu czasu (1, 2, 3 stycznia...). To właśnie **dostrzeganie zmian zachodzących w świecie jest istotne dla procesu uczenia się gramatyki**. Aby dziecko mogło uczyć się reguł językowych, odmiany czasownika oraz myślenia przyczynowo-skutkowego, powinno przede wszystkim dostrzegać zmiany zachodzące wokół niego samego. Właśnie z tego powodu porządkowania temporalności istotne jest prowadzenie dziennika z dziećmi bilingwalnymi i wielojęzycznymi².

Warto również podkreślić, jak istotną rolę w dzienniczku pełnią „pamiątki dnia”. Dodatkowo, niejako w uzupełnieniu do zapisanych dialogów, pomagają osadzić dane zdarzenie w czasie i utrwalić je na kartce papieru. Budują dla niego swego rodzaju scenę.

Co jeszcze może zrobić nauczycielka/nauczyciel, by wesprzeć dziecko w nauce języka polskiego?

Jeśli w klasie są uczniowie i uczennice z rodzin dwujęzycznych czy wielojęzycznych, należy **zachęcać ich rodziców/opiekunów, by uczyli swoje dzieci języków ojczystych**. Dlaczego to ważne i może pomóc w nauce, a w szczególności w nauce języka polskiego? Powodów, dla których warto wspierać dwujęzyczność u dzieci, jest wiele. Dowiedziono między innymi, że zwiększa ona kreatywność i umiejętność rozwiązywania problemów. Co bardzo istotne, dzieci dwujęzyczne szybciej się uczą, że słowa nie mają dla nich charakteru arbitralnego, tzn. że nie widzą bezpośredniego związku między brzmieniem słowa a jego znaczeniem. Stąd dwujęzyczność **pozwala lepiej zrozumieć przekazy metaforyczne**, gdzie jedno słowo zastępuje inne, co jest bardzo obecne w literaturze, a szczególnie w poezji.

W szczególności trzeba zachęcać rodziców/opiekunów, by uczyli dzieci czytać i pisać w języku rodzimym. Wieloletnie badania prowadzone na uniwersytecie w Miami na grupie dzieci dwujęzycznych pokazują, że nauka czytania i pisanie w dwóch językach pomaga opanować język „większości”. Dzieci uczące się w szkole jednocześnie angielskiego i hiszpańskiego **w testach czytania po angielsku wypadają równie dobrze jak dzieci jednojęzyczne** (mówiące i piszące tylko po angielsku) oraz lepiej niż dwujęzyczne, ale nie uczące się pisać i czytać po hiszpańsku. Badacze wskazują, że poznanie zasad rządzących dwoma różnymi systemami pisowni czyni zasady te bardziej zrozumiałymi dla dzieci dwujęzycznych w porównaniu z dziećmi uczącymi się czytać i pisać tylko w jednym języku³.

1 Cieszyńska-Rożek J., *Metoda Krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci*, Kraków 2013, s. 337.

2 Cieszyńska-Rożek J., *op. cit.*, s. 343.

3 Zurer Pearson B., *Jak wychować dziecko dwujęzyczne. Poradnik dla rodziców (i nie tylko)*, Poznań 2013, s. 52.

Pracując z uczennicą/uczniem na lekcji i oceniając jego postępy, warto stosować tzw. teksty preparowane. Są to uproszczone wersje poleceń, lektur i innych materiałów edukacyjnych. Pomagają dziecku zrozumieć, czego się od niego oczekuje, a także uczestniczyć w lekcji i wykonywać polecenia nauczyciela. Więcej informacji o metodzie tekstów preparowanych, a także o tym, jak oceniać dzieci nie mówiące płynnie po polsku, można znaleźć w publikacji *Inny w polskiej szkole* (patrz: Polecana literatura).

Kto przygotował koncepcję merytoryczną i opracował „Dzienniczek-słowniczek”?

Zuzanna Rejmer – psycholożka międzykulturowa, która od lat wspiera rodziny wielojęzyczne w korzystaniu z potencjału rodzimych języków. Pracuje także z nauczycielami i szkołami – prowadzi szkolenia dla kadry pedagogicznej, realizuje projekty wspierające funkcjonowanie dzieci z doświadczeniem migracyjnym w polskich szkołach. Prywatnie mama dwujęzycznej Laury, która także prowadzi swój dzienniczek.

Bibliografia i więcej informacji:

Cieszyńska J., *Dwujęzyczność – rozumienie siebie jako Innego* [w] Cieszyńska J. Orłowska-Popek Z. Korendo M. (red.), *Nowe podejście w diagnozie i terapii logopedycznej – metoda krakowska*, Kraków 2010

Cieszyńska – Rożek J., *Metoda Krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci*, Kraków 2013.

Grzymała-Moszczyńska H., Grzymała-Moszczyńska J., Durlik-Marcinowska J., Szydłowska P., *(Nie)łatwe powroty do domu? Funkcjonowanie dzieci i młodzieży powracających z emigracji*, Kraków 2015

Rejmer Z. *Dziecko w rodzinie wielokulturowej i wielojęzycznej*. [w] Czerwińska K. (red.) *Jesteśmy rodzicami w Polsce. Informator dla cudzoziemców wychowujących dzieci w Polsce*, Izabelin 2016

Zurer Pearson B., *Jak wychować dziecko dwujęzyczne. Poradnik dla rodziców (i nie tylko)*, Poznań 2013.

Polecana literatura:

Bernacka-Langier A., Brzezicka E., Doroszuk S., Gębal P., Janik-Płocińska B., Marcinkiewicz A., Pawlic-Rafałowska E., Wasilewska-Łaszczuk J., Zasuńska M. *Ku wielokulturowej szkole w Polsce. Pakiet edukacyjny z programem nauczania języka polskiego jako drugiego dla I, II i III etapu kształcenia*, Warszawa 2010.

Pawlic-Rafałowska E. (red.), *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*, Warszawa 2010.

Dzienniczek-słowniczek. Narzędzie wspierające naukę języka polskiego przez dzieci z doświadczeniem migracyjnym. Przewodnik dla nauczycieli

Autorka: Zuzanna Rejmer

Redaktorki: Karolina Czerwińska, Katarzyna Sołtan-Młodożeniec

Projekt graficzny: Siostry Piwowar Studio

Ilustracje: Karolina Kotowska

Druk: Drukarnia Akapit, Lublin

ISBN 978-83-969066-3-2

Warszawa, 2023

Fundacja Polskie Forum Migracyjne

Od 2007 roku wspieramy osoby z doświadczeniem migracji mieszkające w Polsce. Edukujemy o różnorodności kulturowej i językowej.

tel. +48 692 913 993, +48 22 11 000 85

email: info@forummigracyjne.org

www.forummigracyjne.org

KRS: 0000272075

Publikacja powstała w ramach projektu „Welcome back to school! Educational inclusion of children affected by war in Ukraine”. Projekt finansowany przez PLAN International i Disasters Emergency Committee.

